

**ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вх. № 386-291

Дата 05.07.2024г.

ПРАВНО МНЕНИЕ

НА РУМЕН НЕНКОВ

ПО КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО № 15/2024 г.

**УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА КОНСТИТУЦИОННИ
СЪДИИ,**

В производство по чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията Конституционният съд разглежда по същество искането на Общото събрание на Наказателна колегия на Върховния касационен съд на Република България за установяване на противоконституционност на чл. 280, ал. 5, чл. 281, ал. 4, чл. 343 ал. 5 и чл. 343б, ал. 5 от Наказателния кодекс – НК (обн. ДВ, бр. 26 от 1968 г., последно изм. ДВ, бр. 42 от 2024 г.).

С определението по допустимостта от 4 юни 2024 г. на основание чл. 20а, ал. 3 от ПОДКС съм поканен да дам писмено правно мнение по предмета на делото.

Като се възползвам от предоставената ми възможност, в определения от съда срок изразявам следното мнение:

С искането са атакувани обнародваните в ДВ, бр. 67 от 2023 г. промени в чл. 280, чл. 281, чл. 343 и чл. 343б от НК, с които се въвеждат допълнителни имуществени санкции: а) за по-тежко наказуеми състави на определени видове престъпления против реда на управлението (прояви на т.нар. „каналджийство“), като се предвижда отнемане в полза на държавата на използваното моторно, въздухоплавателно или друго транспортно средство, ако е собственост на дееца, съответно – налагане на допълнително наказание глоба в размер на равностойността на това средство, ако е собственост на друго лице; и б) за изрично определени престъпления по транспорта,

като се предвижда отнемане на ползването при осъществяване на деянието превозно средство, ако е собственост на дееца, съответно – присъждане на неговата равностойност, ако е собственост на друго лице.

Според вносителя оспорените разпоредби нарушават чл. 4, ал. 1, чл. 5, ал. 3 и чл. 6, ал. 2 от Конституцията.

По чл. 280, ал. 5 от НК:

Като не споделям по-голямата част от съображенията на вносителя, които според него обуславят противоконституционност на разпоредбата, намирам искането за основателно в тази му част по едно единствено съображение. Налице е очевидно несъответствие, вероятно дължащо се на техническа грешка, между действителната воля на законодателя и обнародвания текст на разпоредбата. Очевидната цел на чл. 280, ал. 5 от НК е да бъдат предвидени допълнителни санкции с имуществен характер в хипотезата на чл. 280, ал. 2, т. 4 от НК, която включва във фактическия си състав използването на „моторно, въздухоплавателно или друго транспортно средство“ за извършване на съответното престъпление. Буквално същият израз е употребен и в оспорената разпоредба, която обаче в сегашното ѝ съдържание не може да се прилага, защото формално препраща към чл. 280, ал. 2, т. 5 от НК, където изобщо липсва използването на транспортно средство като обективен съставомерен признак на деянието. Това положение действително създава непреодолими трудности пред правоприлагащите органи, защото принципът на правовата държава (чл. 4, ал. 1 от Конституцията) във връзка с изискването за прецизна и точна законова установеност на санкциите за извършеното престъпление (чл. 5, ал. 3 от Конституцията) не допуска разширително тълкуване на материалното наказателно право във вреда на престъпния деец. Във връзка с това в искането с пълно основание се цитират мотивите на Решение № 5/2014 г. по к.д. № 2/2014 г. на Конституционния съд, според които „прилагането на принуда , която.....осезателно засяга личната сфера на гражданина, би била легитимна, само ако се осъществява съобразно ясните и стабилни предписания на наказателния материален и процесуален закон“. В същата насока е и трайната практика на Европейския съд за правата на човека (ЕСПЧ) по чл. 7 във вр. с чл. 6, § 1 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (КЗПЧОС) по въпросите за достъпността и предвидимостта на наказателния закон като условие за надлежно реализиране на наказателната отговорност – вж. мотивите на решенията по делата G.I.E.M.S.R.L. и

други срещу Италия (2018), Перинчек срещу Швейцария (2015), Дел Рио Прада срещу Испания (2013) и др.

Очевидно е, че в действащата ѝ редакция разпоредбата на чл. 285, ал. 5 от НК е неприложима. Дори и да е резултат на техническа грешка, наличният в нея недостатък не може да бъде отстранен от съдебните органи чрез тълкуване, защото това би било несъвместимо със залегналите в основния закон и международните стандарти принципни изисквания за точност, прецизност, яснота, предвидимост и достъпност на наказателния закон. В правовата държава съществуването на „мъртви“ наказателно-правни норми е конституционно нетърпимо, тъй като обективно създава предпоставки за противоречия и несигурност в съдебната практика. Затова считам, че разпоредбата на чл. 285, ал.5 от следва да бъде обявена за противоконституционна от Конституционния съд на основание чл. 4, ал. 1 във връзка с чл. 5, ал. 3 от Конституцията.

По чл. 281, ал. 4 от НК:

В парламентарната република Народното събрание разполага с широка по обхват дискреция да регулира обществените отношения чрез законите, които приема. В тази своя дейност то е ограничено единствено от конституционните принципи и разпоредби, а по силата на чл. 5, ал. 4 от Конституцията – и от международните договори, надлежно ратифицирани, обнародвани и влезли в сила за страната. Преценявана от тази гледна точка нормата на чл. 281, ал. 4 от НК не е противоконституционна.

Оспорената разпоредба е насочена към противодействие на незаконните миграционни процеси, които несъмнено представляват съществена заплаха за националната сигурност. С нея са предвидени допълнителни имуществени санкции за лицата, които подпомагат чужденци противозаконно да пребивават или преминават в страната като използват моторно, въздухоплавателно или друго транспортно средство. В хипотезата, при която престъпното деяние е осъществено със собствено на дееца превозно средство, то подлежи на отнемане в полза на държавата, като същият резултат би се получил и от прилагането на общата разпоредба на чл. 53, ал. 1, б. „а“ за отнемане на принадлежащите на виновния вещи, послужили за извършване на умишлено престъпление. Във втората хипотеза, при която средството на престъплението не принадлежи на дееца, законът предвижда на виновния да се наложи допълнително наказание глоба в размер на неговата пазарна равностойност в лева. Идеята на законодателя е съвсем ясна – да се установи баланс в имущественото санкциониране, като от една страна не се отдава абсолютно неоправдано предимство на извършителя на

престъплението, използвал чуждо превозно средство, а от друга – не се засягат правата на третите добросъвестни лица – собственици. Не съзирам противоконституционност в това решение. Макар и да представлява вид наказание, по своите последици глобата е сходна с отнемането на имущество в полза на държавата. Механизмът на определянето ѝ по размер не е нов за българското наказателно право – например, вж. чл.249, ал. 3 и чл. 250 от НК. При това остават приложими общите разпоредби за индивидуализиране на наказанието – например, изключително тежкото имотно състояние на дееца, крайно ниските му доходи и тежките семейни задължения понякога могат да обусловят решение допълнително предвидената глоба да не бъде наложена (вж. хипотезата на чл. 55, ал. 3 от НК). Следователно няма непримиримо противоречие между специалната разпоредба на чл. 281, ал. 4 от НК и общата разпоредба на чл. 47 от НК относно наказанието „глоба“.

От гореизложеното следва, че оспорената разпоредба не е в конфликт със справедливостта, обявена изрично за ценност още в Преамбюла на Основния закон, и възплътена в принципа на правовата държава по чл. 4, ал. 1 от Конституцията. Не е накърнен и принципа на законоустановеност на наказанието по чл. 5, ал. 3 от Конституцията, тълкуван във връзка с практиката на ЕСПЧ по чл. 6 и 7 от КЗПЧОС. Двете хипотези по чл. 281, ал. 4 от НК са установени ясно и недвусмислено, поради което отговарят напълно на изискванията за предвидимост и достъпност на материалния наказателен закон. Липсват обективни предпоставки за възникване на противоречиво правоприлагане. Разбира се, законодателството поначало се прави от несъвършени хора, поради което винаги може да има претенции, че не е в достатъчна степен детайлизирано и прецизно. Точно затова във всички правни системи по света е възприет институтът на тълкуване на закона, който е насочен към разкриване на действителната нормотворческа воля, възплътена в него, и установяване на точното му съдържание. Например, при прилагането на оспорената разпоредба известна несигурност може да възникне в граничните случаи – когато използваното за извършване на престъплението превозно средство не е изцяло собствено на дееца, а се притежава съвместно с друго лице в съпругеска имуществена общност или обикновена съсобственост. Подобни затруднения обаче са преодолими и могат да бъдат отстранени дори от самия вносител на искането с изпълнение на неговите задължения по чл. 127 от Конституцията. В тази насока е и практиката на ЕСПЧ – вж. решенията по делата Кафкарис срещу Кипър (2008), Кокинакис срещу Гърция (1993) Кантони срещу Франция (1996) и др.

По чл. 343, ал. 5 от НК:

Разпоредбата предвижда допълнителни имуществени санкции за извършителите на най-тежките непредпазливи престъпления по транспорта, при които са причинени телесна повреда или смърт на повече от едно лице, смърт на едно или повече лица и телесна повреда на едно или повече лица, когато деецът е бил в пияно състояние или е употребил наркотични вещества или техни аналози, без медицински причини е отказал да бъде тестван, избягал е от местопроизшествието или е нямал необходимата правоспособност, когато деянието е извършено след преминаване на червен сигнал на светофарната уредба или на пешеходна пътека, или след превишаване на позволената скорост в населено място с повече от 50 км/час. Макар и да се третира от закона като непредпазливи, визираните резултатни престъпления в някои случаи могат да инкорпорират в състава си умишлени престъпни посегателства по чл. 343б от НК или съзнателно осъществени груби нарушения на правилата за движение, довели до причиняването на съответния престъпен резултат. По принцип няма конституционна забрана в специална норма на Особената част на Наказателния кодекс да се въведе изключение от общото правило по чл. 53, ал. 1 от НК за отнемане в полза на държавата на средството и предмета на умишленото престъпление, стига изключението да се основава на сериозни и ясни причини, да е формулирано недвусмислено и точно (вж. цитираните от самия вносител мотиви на Решение № 2/14.02.2023 г. по к.д. № 1/2022 на Конституционния съд, с които се припомня трайната предходна практика на съда по поставения въпрос). В случая ръстът и динамиката на тежките престъпления по транспорта, които увреждат или поставят в риск живота и здравето на много хора, и съответно – засягат упражняването на техните най-съществени основни права, са обективно съществуващи, общоизвестни и безспорни факти. Тази обстановка, която съществено се отразява на обществения живот у нас, е дала пълното основание на законодателя да предвиди възможност за допълнително имуществено санкциониране на безразсъдните водачи, извършили визираните от закона престъпления по транспорта. По отношение на изискванията за яснота, прецизност, предвидимост и достъпност на правната уредба, произтичащи от чл. 5, ал. 3 от Конституцията във връзка с чл. 4, ал. 1 от Конституцията и практиката на ЕКПЧ по чл. 6 и 7 от КЗПЧОС, са относими изложените по-горе съображения в подкрепа на конституционността на чл. 281 ал. 4 от НК.

Макар и бегло, в искането се лансира и довод за непропорционалност и явна несъразмерност на допълнителното имуществено санкциониране на непредпазливи

резултатни престъпления, което според вносителя е в разрез с изискването за материалната справедливост на законите, въплътено в принципа на правовата държава по чл. 6, ал. 1 от Конституцията. Тази теза е неоснователна, защото налагането на санкциите по чл. 343, ал. 5 от НК не е абсолютно задължително във всички случаи, а е предвидено само като възможност. С други думи съдът разполага с широка дискреция да вземе решение на основата на особеностите на конкретното деяние, степента на неговата обществена опасност, данните за личността на дееца, включително и имущественото му състояние. Разбира се, във връзка с това може да се постави въпросът дали е допустимо да не бъде постановено отнемане на превозното средство, респективно – присъждане на неговата равностойност, в случаите, при които непредпазливият престъпен резултат е настъпил при управление на МПС в пияно състояние или след употреба на наркотични вещества или техните аналози, след като аналогичните санкции по чл. 343б, ал. 5 нямат алтернатива и са задължителни. Логично и напълно в духа на трайно установената практика на ЕСПЧ по чл. 6 и 7 от КЗПЧОС е отговорът да бъде даден от националните съдилища, включително и чрез обвързващата тълкувателна дейност на Върховния касационен съд при установяване на противоречива или неправилна практика. Поначало обаче според мен е твърде рисковано, а дори е и несъвместимо с принципа на разделение на властите Конституционният съд да подменя законодателя в преценката за необходимост, адекватност и справедливост на санкционните последици от извършените престъпни посегателства, превръщайки се по този начин в основния фактор, който определя наказателната политика на държавата. Такъв подход би бил допустим само по изключение при очевидна несъразмерност (непропорционалност) на предвидената санкция, каквато обаче в случая не е налице.

По чл. 343б, ал. 5 от НК:

Искането е неоснователно и в тази му част. Валидни са основните съображения, изложени от мен по-горе при обсъждането на конституционността на чл. 281, ал. 4 и чл. 343, ал. 5 от НК. Става въпрос за умишлено престъпление на просто извършване, което поставя в сериозна опасност живота, здравето и имуществото на неограничен кръг от участници в движението. Макар че от формално-правна гледна точка използваното превозно средство само по себе си не може да се третира като предназначено или послужило за извършване на умишленото престъпление, не съществува конституционна забрана с оглед на особения характер на правонарушението да се предвидят по-строги имуществени санкции.

Допълнително може да се подчертае, че по въпроса за отнемането на собственото на дееца превозно средство, управлявано от него след употреба на алкохол, наркотици или техните аналози, както и съответно – за присъждане в полза на държавата на равностойността на това средство, когато не е собственост на виновния, законодателят е ползвал опита на редица други държави, членувачи в Европейския съюз и Съвета на Европа, които са приели същите или най-малкото сходни нормативни решения (например, Латвия, Естония, Полша, Франция, Италия и др.).

Заключение:

В искането са изложени още и общи съображения за ниското качество на законодателния процес и нелогичността на законодателните решения, които дори и в известна степен да са основателни, са извън предмета на контрола за конституционност. Затова с оглед на изложеното предлагам Конституционният съд да установи противоконституционност само на чл. 280, ал. 5 от НК и да отхвърли като неоснователно искането на Наказателната колегия на Върховния касационен съд за установяване на противоконституционност на чл. 281, ал. 4, чл. 343, ал. 5 и чл. 343б, ал. 5 от НК.

София, 5 юли 2024 г.

С уважение: Румен Ненков